

Mluvčím vlády

Země, do které jsem se počátkem listopadu 1997 vrátil, byla jiná než ta, ze které jsem při rozpadu Československa v roce 1992 odjížděl. Nejen že byla menší, jinak se jmenovala a nežila v ní již moje máma, ale byla v ní i úplně jiná nálada. Ano, lidé měli stále ještě radost z každého opraveného domu, nově vydlážděné ulice či nově otevřeného obchodu, ale nadšení, které z nich tryskalo na počátku devadesátých let bezprostředně po pádu komunismu, se již nedostavovalo. Mnozí byli zklamáni rozpadem Československa, jiní vývojem ekonomiky, většina obojím.

Hospodářské reformy, které Klaus zemi naordinoval v podobě kuponové privatizace, šokové terapie a budování kapitalismu bez řádného právního rámce a rozlišování mezi čistými a špinavými penězi, skončily fiaskem. Během několika málo let byly postupně uzavřeny, vytunelovány či jinak rozkradeny desítky a stovky velkých i středních průmyslových a hospodářských podniků. Zemědělská produkce, po totálním otevření domácího trhu zahraničním zemědělským a obchodním řetězcům bez stejné možnosti vyvážet do zemí Evropského společenství českým výrobcům, klesla o třetinu, v mnohých komoditách dokonce o padesát, šedesát i více procent. Zatímco ostatní evropské ekonomiky rostly, česká se po recesi v letech 1990–1993 propadla ve druhé polovině roku 1997 opět do minusu. Katastrofální bilanci vykazovaly banky,

které stále ještě ve státních rukách a pod vlivem Klausovy ODS půjčovaly, často bez jakýchkoli solidních záruk, miliardy korun svým známým a známým svých politických známých na nejrůznější privatizace. Když se v obrovském deficitu ocitl i zahraniční obchod a běžný účet platební bilance státu, krátkodobé úroky se vyšplhaly na 50 procent a zemi postihla měnová krize.

Lidé vývoji ekonomiky do detailu sice moc nerozuměli, ale její výsledky jasně viděli a na vlastní kůži často i pocítovali. Zatímco na jedné straně někteří jednotlivci typu Viktora Koženého na privatizaci, následném očesání aktiv, prodeji či uzavření podniků až pohádkově bohatli, statisíce obyčejných zaměstnanců po celé republice ztratily práci. Na Kladně zkrachovala Poldovka, kde pracovalo 20 tisíc lidí, a zavřeny byly postupně i všechny šachty. To, co jsem na počátku osmdesátých let viděl kdysi v Británii a co jsem si nikdy nedovedl představit, že v životě ještě někdy uvidím znovu, se stalo o 10 let později realitou v mém rodném městě. V podnicích, kde jsem onehdá pracoval a kde pracovali všichni moji příbuzní. Ironií osudu bylo, že často ti samí poradci, kteří radili při uzavírání oceláren a dolů Thatcherové, nyní radili českým privatizátorům. Rozdíl byl jen ten, že zatímco britští horníci se Thatcherové tvrdě postavili, kladenští jen bezmocně přihlíželi. Výsledek v podobě nezaměstnanosti a zničených lidských existencí byl však stejný.

Nálada v zemi, kterou prezident republiky Václav Havel popsal jako „blbá“, se promítla i do politických názorů lidí a volebních preferencí jednotlivých politických stran. I když parlamentní volby v roce 1996 vyhrála se ziskem téměř 30 procent hlasů stále ještě Občanská demokratická strana, na záda jí s více než 26 procenty silně dýchala sociální demokracie. Když se pak během roku 1997 objevily informace o tajném kontu ODS ve Švýcarsku, na které

měly proudit černé peníze z privatizací, a nelegálním financování strany přes fiktivní sponzory v Maďarsku a na Mauriciu, menšinová Klausova vláda v listopadu 1997 zkolabovala a ODS se rozštěpila. Druhého ledna 1998 byla jmenována úřednická vláda pod vedením centrálního bankéře Josefa Tošovského a na červen 1998 byly vypsané předčasné volby.

Rovněž druhého ledna 1998, jak jsem byl domluven s Milošem Zemanem, jsem nastoupil do Lidového domu a stal se po nemocném Jiřím Kantůrkovi tiskovým mluvčím ČSSD. Strana, do jejíhož čela byl na hradeckém sjezdu v roce 1993 zvolen Miloš Zeman, byla jiná než ta z počátku devadesátých let za Jiřího Horáka. Početně vzrostla z 10 tisíc na 17 tisíc členů a v jejích řadách se nacházeli již jen většinou starší předúnoroví sociální demokraté, ale lidé nejrůznějších věkových, profesních i názorových skupin. Poté co Zeman stranu zcela otevřel, zde bylo možno najít vedle autentických sociálních demokratů reformní komunisty let šedesátých, vedle liberálů normalizační komunisty let osmdesátých, vedle odborářů podnikatele, vedle členů, kteří to po Listopadu zkoušeli ve středu či na pravé straně politického spektra, lidi, kteří doposud nebyli nikde organizováni.

Autentickým sociálním demokratem nebyl ani Miloš Zeman. Když jsem s ním v roce 1991 natáčel ve Federálním shromáždění rozhovor pro Hlas Ameriky, říkal, že jeho politickým vzorem je Winston Churchill. Na moji otázku, zda by přesto neuvažoval o vstupu do sociální demokracie, odpověděl, že nikoliv, protože se považuje za liberála. Když jsem jej navštívil o 2 roky později v Lidovém domě, abych si s ním jako s novým předsedou ČSSD domluvil spolupráci, aniž bych se jej na to ptal, mě hned ve dveřích informoval, že situace se změnila a že „jak známo, jen blbec nemění své názory“.

Zatímco Jiří Horák polistopadovou sociální demokracii na domácí scéně organizačně i politicky etabloval, Miloš Zeman ji vytáhl k nebyvalým výšinám. Nahrávala mu k tomu nejen doba, ale i jeho mnohé vlastnosti. Vedle nadprůměrné inteligence, sečtělosti a všeobecného rozhledu to byla především schopnost analytického politického úsudku, rozlišování podstatných věcí od méně důležitých, jejich výklad lidovým, srozumitelným až zábavným způsobem a neskutečná touha po moci. Tímto způsobem během 4 let zečtyřnásobil volební preference ČSSD a pohltil voliče, sympatizanty i některé členy menších politických stran, od Demokratické strany práce a Levého bloku nalevo po Klub angažovaných nestraníků a Sládkovy republikány napravo. S ČSSD dokonce splynula i Strana přátel piva, stejně jako mnozí sympatizanti z Nezávislé erotické iniciativy. Ve volbách 1996 ČSSD dosáhla cíle, který jsem formuloval v roce 1994 v článku *7 bodů pro sociální demokracii*, stát se hlavní politickou silou na levi; v předčasných volbách 1998 pak šlo o to stát se nejsilnější politickou stranou v zemi.

Cíl i smysl mé práce tiskového mluvčího byl jasný: pomoci sociální demokracii k tomuto vítězství neboli, jak znělo Zemanovo heslo dne, ke vstupu do sídla vlády, Strakovy akademie, „hlavním vchodem“.

K práci tiskového mluvčího v době předvolební kampaně jsem měl ty nejlepší předpoklady: byl jsem novinář a politolog zároveň a současně jsem měl i tu výhodu, že jsem zblízka odpozoroval velmi úspěšné volební kampaně australských i britských labouristů. Abych si ujasnil některé věci, jako bylo zkoncentrování hlavního poselství, jednotnost vystupování či mediální časování a rozfázování jednotlivých kroků, odjel jsem na pár dní do Londýna do sídla Labour Party na Millbank k mluvčímu Tonyho Blaira

Alastairu Campellovi. I když Blairova kampaň byla svým rozsahem, technickými prostředky, metodami i množstvím lidí, kteří se na ní podíleli, úplně někde jinde než kampaň česká, i tato zkušenost mi hodně pomohla.

Do předčasných voleb 1998 šla ČSSD s velmi kvalitním a dobře propracovaným programem pod názvem *Lidskost proti sobectví. Společně s vámi pro lepší budoucnost*. V programu byly jasně definovány příčiny krize, jakými byly chybná hospodářská a sociální politika, hospodářská kriminalita, korupce a prorůstání ekonomických mafií do státní správy, i popsána cesta, jakým způsobem z této situace ven. Řešením mělo být utváření demokratického právního státu s důrazem na ochranu lidských a občanských práv, boj proti korupci, formování a rozvoj společnosti vzdělání, spoluúčasti a solidarity a konkrétní aktivní prorůstová hospodářská politika. V zahraniční politice byl kladen důraz na členství České republiky v Severoatlantické alianci a Evropské unii i na obnovení zprětrhaných, převážně obchodních vazeb na Ruskou federaci a státy bývalého SSSR. Kvalitní program doplňovala jednoduchá a všem srozumitelná hesla o „spálené zemi“ a „akci čisté ruce“. Výraz *spálená země* přibližoval stav, ve kterém se Česká republika a především její ekonomika nacházela, a *akce čisté ruce*, po vzoru italské protikorupční akce „*mani pulite*“, boj proti ekonomické mafii, zlodějům a podvodníkům. Vizuální tvář volební kampaně pak tvořili společně s Milošem Zemanem Petra Buzková a Stanislav Gross. Toto spojení, kterému začali lidé říkat „svatá trojice“, vyvolávalo ve veřejnosti velmi pozitivní a příjemné vibrace. Lidé získali přesvědčení, že sociální demokracii tvoří silný tým, ve kterém jsou jak zkušené, vyzrálé a charismatické osobnosti středního věku typu Miloše Zemana, tak i mladí, sympatičtí a talentovaní politici a političky, jakými byli Standa Gross a Petra Buzková.